

KRIMINALISTIČKA OBRADA U FUKCIJI ANALIZE STANJA KRIMINALITETA

Pregledni znanstveni članak

*Doc. dr. Zoran Kovačević**

*Doc. dr. Zoran Lakić**

*Ivana Kovačević**

Sažetak:

U ovom radu obrađuje se kriminalistička obrada kao i analiza stanja opšteg kriminaliteta na području Bosne i Hercegovine za 2022. godinu. Kriminalistička obrada je široko kompleksna pa joj je posvećena posebna pažnja, što i jeste jedan od ciljeva ovog rada. Mi ovdje nastojimo da odnosnu temu razmatramo višedimenzionalno i da damo neke preporuke u oblasti sprečavanja prvenstveno opšteg kriminaliteta. U ovim nastojanjima pokušaćemo da damo jednu realnu sliku stanja ovih delikata unutar dijapazona kriminalnih aktivnosti koje opterećuju bosanskohercegovačko društvo.

Informacijom o stanju bezbjednosti u Bosni i Hercegovini u 2023.godini, te provedenim mjerama institucija i agencija za zaštitu zakonitosti (na osnovu podataka tih institucija i agencija) ima za cilj da zakonodavnoj vlasti BiH posluži kao osnov u namjeri da u svom budućem radu , kroz zakonodavne inicijative, unaprijedi postojeće zakonske okvire (na nivou BiH) u skladu sa evropskim standardima, kako bi se osigurala efikasnija borba protiv svih vidova prvenstveno organizovanog kriminaliteta, protiv korupcije, terorizma kao i protiv opšteg kriminaliteta.

To je temelj za sagledavanje potrebe za unapređenje postojećih politika, strategija akcionih planova za borbu protiv svih vidova savremenog kriminaliteta, kao i potreba jačanja institucionalnih kapaciteta za borbu protiv kriminaliteta.

Ključne riječi: *kriminalističke provjere, nadzor, kriminalistička obrada, kriminalitet.*

* Visoka poslovno tehnička škola Doboj. e-mail: zoran.kovacevic@dkpt.gov.ba

* Viktorija Internacionalni Univerzitet Mostar. e-mail: e-mail: zoran.lakic@viu.ba

* Evropski univerzitet Kallos Tuzla, e-mail: ivana7.kovacevic@gmail.com

1. UVOD

Kada podaci i obavještenja ukazuju da postoje osnovi sumnje (Korajlić, 2003) da je izvršeno krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti, postupanje policije mora da ima sistematski karakter i da se odvija kroz evidentiranje podataka i obavještenja , njihovo stručno procjenjivanje, donošenje odluke o postupanju, kao i provjeravanju podataka i obavještenja, u cilju prikupljanja materijalnih i drugih dokaza. Postupak provjeravanja podataka i obavještenja i prikupljanje materijalnih i drugih dokaza o krivičnom djelu i učiniocu vrši se kriminalističkim – prethodnim provjerama. Prethodna provjera podrazumijeva preduzimanje operativnih mjera i radnji kojima se prikupljaju podaci i obavještenja i određeni materijalni i drugi dokazi. Operativne mjere i radnje se preduzimaju u skladu sa pravilima kriminalistike, a na osnovu ovlaštenja Zakona o krivičnom postupku i Zakona o unutrašnjim poslovima. Prije zavođenja i otvaranja kriminalističke obrade preduzimaju se mjere i radnje pojačanog nadzora nad određenom kategorijom lica.

Pod pojačanim nadzorom podrazumijevamo sistem operativno-taktičkih i tehničkih mjera i radnji koje se sastoje u ostvarivanju uvida nad kretanjem i ponašanjem lica za koja se pretpostavlja da će nastaviti sa vršenjem krivičnih djela i težih prekršaja protiv javnog reda i mira na određenom užem ili širem području. Svrha nadzora je da se blagovremeno prikupe podaci o namjerama vršenja kriminalne i kriminogene djelatnosti u cilju njenog sprečavanja, kao i praćenja aktivnosti, radi lakšeg otkrivanja već počinjenih krivičnih djela. U praksi su, nažalost, poznati slučajevi da su, radi zanemarivanja ove službene radnje, pojedini kriminalci, nepoznati za novu generaciju policije zbog izdržavanja dugogodišnje kazne zatvora, izvršili serije teških krivičnih djela, da bi tek slučajno bili otkriveni. Razlog za ovakve slabosti nalaze se u nepostojanju operativnih evidencija, njihovog neažurnog vođenja (a naročito albuma kriminalaca) ili nekorištenja u praksi. Ovakvi primjeri nameću obavezu svim radnicima policije koji vrše pozorničko-patrolnu i druge oblike djelatnosti i radnicima kriminalističke policije da moraju veoma dobro poznavati sva lica koja su stavljena pod pojačani nadzor. Nadzor nad licima ne smije se vršiti na način koji predstavlja ograničenje slobode kretanja, nastanjivanja ili zapošljavanja ili ometanje uključivanja u redovan život. Pod nadzor se ne mogu stavljati lica koja to svojim ponašanjem ne zaslužuju. S toga se s pravom postavlja pitanje koje su to kategorije lica koja se zbog svog dosadašnjeg kriminalnog i kriminogenog ponašanja i osnovane pretpostavke da će nastaviti sa takvim ponašanjem , mogu staviti pod pojačani nadzor. U ta lica naročito spadaju:

- ❖ lica koja su više puta prijavljena i osuđivana (recedivisti – povratnici u vršenju krivičnih djela);

- ❖ lica koja su više puta prijavljena i osuđivana zbog krivičnih djela protiv ustavnog uređenja i bezbjednosti zemlje (politička krivična djela);
- ❖ profesionalizovani i specijalizovani kriminalci (ubice, razbojnici, provalnici i dr),
- ❖ pripadnici organizovanih kriminalnih grupa. Svakako da zbog stepena društvene opasnosti i drugih okolnosti sva nabrojana lica ne zaslužuju isti tretman nadzora. To zahtijeva da se lica koja se stavljaju pod pojačani nadzor svrstaju u tri kategorije, a to su:
- ❖ **Prva kategorija** – lica koja su više puta prijavljivana i osuđivana za teška krivična djela (povratnici), kao što su ubice, razbojnici, provalnici, opasni krijumčari. U ovu kategoriju spadala bi i lica koja su u izvršenju ovih i drugih krivičnih djela ispoljila svirepost, okrutnost, surovost. Zbog njihove opasnosti, nad ovim licima moguće je uspostaviti svaki metod – oblik nadzora, naravno dopušteni, za koji se ocijeni da je najplodotvorniji;
- ❖ **Druga kategorija** – lica koja su za ostala krivična djela više puta prijavljivana i osuđivana, kao i teži prekršioci javnog reda i mira (siledžije, nasilnici), nad kojima se nadzor ostvaruje kroz svakodnevno vršenje pozorničko – patrolne djelatnosti;
- ❖ **Treća kategorija** - lica koja važe kao potencijalni izvršioci krivičnih djela i težih prekršaja (najčešće maloljetnici), koji su prijavljivani za izvršena krivična djela i teže prekršaje, ali još uvijek nisu osuđeni. Ovakva lica vode se samo u operativnim evidencijama organizacionih jedinica Ministarstva unutrašnjih poslova, dok se lica iz prve i druge kategorije, pored ovih, vode i u kaznenim i (ili) prekršajnim evidencijama.

Broj lica koja se stavljaju pod pojačan nadzor treba svesti na minimum, jer bi preveliki broj lica bilo teže kontrolisati, u kom slučaju bi kontrola bila površna i formalistička. Imajući u vidu da je ostvarivanje pojačanog nadzora putem nekih metoda koje se primjenjuju u određenoj mjeri zadiranje u ljudska prava i slobode građana, nedopustivo je da o stavljanju lica pod pojačani nadzor odlučuju neovlašćena lica bez utvrđenih kriterijuma (Kovačević, 1990).

Nadzor može biti:

- ❖ lokalni, ako se osnovano pretpostavlja da se lice kreće i vrši krivična djela u određenom užem prostoru (opština, regija) i državnog karaktera, ako se pretpostavlja da je lice kriminalno aktivno na području cijele Bosne i Hercegovine i šire.

Kao što je već ranije istaknuto, svrha pojačanog nadzora nad određenim kategorijama lica je da se ostvari uvid u dalje ponašanje lica nakon izvršenog krivičnog djela ili težeg prekršaja protiv javnog reda i mira. Cilj nadzora je da se utvrdi da li se lice i dalje bavi kriminalnim aktivnostima, sa kime se od poročnih lica druži, sa čime se kreće, da li troši mimo realnih materijalnih zarada i mogućnosti, kao i slična zapažanja koja mogu ukazivati na osnovanu pretpostavku da se lice i dalje bavi kriminalnim i kriminogenim aktivnostima.

Pojačano nadziranje može se vršiti na više načina, zavisno od stepena društvene opasnosti lica, konkretnog zadatka itd. Nadziranje se ostvaruje putem neke od sledećih metoda:

a) vlastitim zapažanjem kroz:

– obavljanje pozoričko-patrolne djelatnosti i

– osmatranjem kriminalnih i kriminogenih žarišta (određenih prostora i objekata gdje se često vrše krivična djela i teži prekršaji protiv javnog reda i mira);

b) prikupljanjem obavještenja od građana koja prema svom radnom mjestu i mjestu stanovanja mogu doći do podataka o tim licima i hoće da ih dobrovoljno saopšte;

c) putem operativnih veza (informatora i saradnika) koji konspirativno ali dobrovoljno, po uputama ovlašćenog službenog lica prikupljaju podatke o ponašanju lica koja su stavljena pod pojačani nadzor;

d) pratnjom, koja se sastoji u slijeđenju i posmatranju lica sa ciljem zapažanja i fiksiranja činjenica koje su bitne za utvrđivanje kriminalne aktivnosti lica, njegovih saučesnika i drugih okolnosti. Za vršenje ove složene policijske radnje angažovaće se iskusni radnici koji za to imaju afiniteta.

Ova radnja kao i angažovanje operativnih veza može se vršiti isključivo po odobrenju neposrednog rukovodioca i

e) na druge načine, kao što je provjera alibija u vezi konkretnog događaja, postavljanjem zasjede, organizovanjem racije, prilikom kontrole saobraćaja kao i mjerama davanja upozorenja i izdavanja naređenja (Kovačević, 2018).

Svi radnici koji rade na operativnim poslovima sprečavanja i otkrivanja krivičnih djela, održavanja javnog reda i mira i kontroli i regulisanju saobraćaja, dužni su da evidentiraju sva bezbjednosno interesantna zapažanja i saznanja do kojih su došla u vezi sa sprovođenjem pojačanog nadzora. Zapažanja i saznanja se unose u evidenciju bezbjednosnog sektora. Pored toga, potrebno je po zahtjevu rukovodioca kriminalističke policije sačinjavati periodične izvještaje (mjesečne,

tromjesečne) o ostvarivanju nadzora, kako bi se na osnovu podataka iz izvještaja mogle stvarati kriminalističke verzije povodom izvršenih krivičnih djela po nepoznatom izvršiocu, vršiti eliminacija osumnjičenih lica i slično. Jedan od bitnih zadataka društvene zajednice je, da licima koja su krenula stranputicom, pomogne da se što prije vrate u kolosijek normalnog života, to jest da se što prije postigne njihova resocijalizacija. S tim u vezi, i pored negodovanja određenog broja neupućenih građana da se kriminalcima po povratku sa izdržavanja kazne zatvora pruži šansa, društvo im treba pružiti pomoć u pogledu zaposlenja u skladu sa stručnim kvalifikacijama, kako ne bi imali ni najmanju potrebu za nezakonitim pribavljanjem sredstava za život. Ako se nakon dužeg praćenja aktivnosti lica koje je stavljeno pod pojačani nadzor stekne uvjerenje da se lice više ne bavi vršenjem krivičnih djela, nadzor će se obustaviti (Kovačević, 2017).

Opšti izvori daju informacije koje djeluju generalno i kao takvi primjenjuju se u svim konkretnim situacijama i slučajevima. U grupu opštih izvora ubrajamo analizu i sintezu kriminala, kriminalističke operativne evidencije, laboratorije primijenjenih nauka za borbu protiv kriminaliteta.

Posebni izvori operativnih saznanja organizuju se na određenom prostoru u određenom vremenu i najčešće u odnosu na konkretan trenutni ili kontinuirani operativni zadatak. Možno da ih podijelimo na :

- neposredni operativni rad ovlašćenog službenog lica organa unutrašnjih poslova;
- aktivnost građana – community policing;¹
- angažovanje operativnih veza;
- razgovor sa učiniocem krivičnog djela u operativnom cilju;
- praćenje i operativno osmatranje;
- primjena posebnih operativnih metoda, sredstava i tehničkih metoda i sredstava u prikupljanju operativnih obavještenja.²

¹ Operativne informacije personalne prirode sadržane su u izjavama lica i najčešće su neformalne prirode. Takva

lica obično su presumtivni svjedoci ili osumnjičeni, ali i sva druga lica koja imaju kakva saznanja o krivičnom događaju i učiniocu.

² Operativne informacije stvarne prirode sadržane su u pronađenim tragovima i predmetima koji se dovode u vezu

s učinjenim krivičnim djelom i one imaju kriminalističku relevantnost. To su tzv. stvarni dokazi koji ne

zahtijevaju stručnu interpretaciju, nego ih za potrebe postupka može koristiti tijelo postupka na temelju svog

znanja i iskustva. Dio indicija materijalne prirode zahtijevaju prethodno vještačenje i javljaju se kao predmeti

vještačenja.

U ostale izvore koji mogu biti i operativni, a u smislu da predstavlja osnov za preduzimanje daljih operativnih mjera i obavještenja, možemo ubrojati:

- prijavu oštećenog građanina, žrtve ili pravnog lica o učinjenom krivičnom djelu;
- prijave i izjave svjedoka i očevidaca do kojih se došlo u kriminalističkoj obradi i krivičnom postupku;
- štampa i druga sredstva javnog informisanja;
- anonimne i pseudonimne prijave (Gaćeša, 1998).

2. KRIMINALISTIČKA OBRADA

Kriminalistička obrada je skup metodološki planiranih i poduzetih mjera i radnji što ih poduzimaju ovlaštena službena lica povodom određenog kriminalnog događaja s ciljem da se osnove sumnje do kojih se došlo operativnim radom podignu na takav stupanj vjerovatnosti koji će omogućiti donošenje procesnog akta optuženja. Riječ je o kriminalističkom misaonom, radnom i dokaznom procesu tijela unutrašnjih poslova, odnosno aktivnosti ovlaštenih službenih lica usmjerenih na otkrivanje, prikupljanje, obezbjeđenje i izvođenje dokaza o relevantnim činjenicama, na otkrivanje izvršioca i obezbjeđenje njegove dostupnosti. (Korajlić, 2006). U otkrivačkoj djelatnosti na početku svakog krivičnog događaja obično se raspolaže s malobrojnim, nepovezanim i često nejasnim informacijama, kako o krivičnom djelu, tako i o njegovom nepoznatom učiniocu. U toj početnoj kriminalističko – taktičkoj situaciji ne mogu se donositi bilo kakvi zaključci, već u prvom redu, po načelu skepse, treba poći od krivičnog događaja i ispitati krivično djelo (Bošković, 1990).

Sa stanovišta operativne – otkrivačke djelatnosti, krivična djela dijelimo u dvije osnovne grupe krivičnih djela i to na:

1. Krivična djela s nepoznatim izvršiocom – to su svi krivični događaji – krivična djela za koja se u početku ne raspolaže informacijama o učiniocima tih krivičnih djela, i

2. Krivična djela s poznatim izvršiocem – to su svi krivični događaji – krivična djela kod kojih se u kriminalističkoj obradi polazi od određenog, osnovano sumnjivog fizičkog lica, čije se radnje provjeravaju kako bi se utvrdilo kako je prouzrokovalo krivični događaj.

Kriminalistička obrada predstavlja skup planiranih i sistematskih preduzetih kriminalističko – taktičkih i kriminalističko – tehničkih radnji i mjera i istražnih radnji, s ciljem otkrivanja i utvrđivanja krivičnog djela i učinioca, njegovog pronalaženja i privođenja i obezbjeđenja dokaza. Kriminalistička obrada se mora sprovoditi planski, što svakako podrazumijeva blagovremeno donošenje plana rada, koji se mora stalno ažurirati i dopunjavati, u zavisnosti od novih činjenica i podataka dobijenih tokom realizacije same obrade, odnosno od konkretne kriminalističko – taktičke situacije. Kriminalistička obrada je oblik djelatnosti pomoću koje se utvrđuje postojanje kriminalnog događaja i kriminalnog ponašanja, određenog lica. (Aleksić Milovanović, 1994). Pod kriminalističkom obradom podrazumijevamo sistem svih operativno taktičkih mjera, usmjerenih ka otkrivanju i utvrđivanju konkretnog krivičnog djela i njihovog izvršioca, a na osnovu prethodno saznatih indicija.

Na osnovu pomenutih definicija, može se zaključiti da su bitne karakteristike kriminalističke obrade, i to:

- da se kriminalistička obrada realizuje u momentu postojanja osnova sumnje za postojanje krivičnog djela i učinioca,
- da se pravni osnov kriminalističke obrade nalazi u Zakonu o krivičnom postupku (ako postoji osnovi sumnje da je učinjeno krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti organi unutrašnjih poslova su dužni preduzeti potrebne mjere i radnje da se pronađe učinilac krivičnog djela...),
- da se kriminalistička obrada planira operativnom djelatnošću, koja ima zadatak da se stepen osnova sumnje pretvori u osnovanu sumnju kao kvalitetno viši stepen vjerovatnoće,
- da je kriminalistička obrada sistem operativno – taktičkih mjera i radnji, iako pojedini kriminalisti upotrebljavaju pojam skup, što je neadekvatan pojam za ovaj oblik djelatnosti organa unutrašnjih poslova.

Osnov za zavođenje i vođenje kriminalističke obrade je određeno krivično djelo ili lice. Ta određenost se sastoji u postojanju osnova sumnje

za određeno lice ili krivično djelo. Vremensko trajanje kriminalističke obrade je određeno, i uglavnom kraće, s tim što se ne može stalno precizno utvrditi period trajanja. Postupak zavođenja i realizacija kriminalističke obrade regulisani su u instruktivnim aktima organa unutrašnjih poslova. Krajnji cilj kriminalističke obrade je utvrđivanje osnovane sumnje o krivičnom djelu i određenom licu kao učiniocu, čime se stiču potrebni uslovi potrebni za podnošenje izvještaja o počinjenom krivičnom djelu nadležnom tužilaštvu (Kovačević, 2018).

3. ANALIZA KRIMINALITETA U BIH ZA PERIOD 2018.-2022.

Mjerenje učinka u poslovnim procesima proizilazi iz kvantativno postavljenih ciljeva, te se na kraju rezultat postavljenih ciljeva može izmjeriti, dok su ciljevi u policijskoj organizaciji

postavljeni prvenstveno kvalitativno. Iako policija u svakoj demokratskoj državi predstavlja

temeljni oslonac sistema bezbjednosti, odgovornost za stanje bezbjednosti ne može biti samo na policijskoj organizaciji. „Na stanje bezbjednosti u državi utiču, s jedne strane, negativne ili štetne bezbjednosne pojave koje se definišu kao protivpravna i asocijalna ponašanja u društvu. S druge strane, na stanje bezbjednosti u državi utiču pozitivne ili korisne bezbjednosne pojave, a to su postupci policije i svih drugih subjekata u sistemu nacionalne bezbjednosti, radi sprečavanja nastajanja negativnih bezbjednosnih pojava, te samozaštitno djelovanje građana uz pomoć kontakt policije, odnosno policije u zajednici“ (Vencl, Jamnić, Pušeljčić, 2021).

Ukupan broj registrovanih krivičnih djela u Bosni i Hercegovini u 2022. godini (23.171) je manji za 3,78% u odnosu na 2021. godini (24.083). Sve ovo ukazuje na to da se bazična bezbjednost u Bosni i Hercegovini stabilizuje i pored niza bezbjednosnih izazova i rizika, za koje treba naći prave mjere i odgovore, kao i činjenice da se policija susreće sa sve složenijim krivičnim djelima.

Ukupan broj registrovanih krivičnih djela u Bosni i Hercegovini u 2020. godini (24.617) je manji za 0,64% u odnosu na 2019. godini (24.776). Dok je broj krivičnih djela u 2019. godini manji za 1,53% u odnosu na 2018. godinu (25.161).

Ukupan broj registrovanih krivičnih djela u Bosni i Hercegovini u 2019. godini (24.685) je manji za 1,89% u odnosu na 2018. godini (25.161). Dok je broj krivičnih djela u 2018. godini manji za 6,86% u odnosu na 2017. godinu (27.016). Smanjenju broja registrovanih izvršilaca krivičnih djela doprinijele su brojne policijske mjere, među kojima i preventivne. U 2022. godini, na nivou BiH, od ukupnog broja izvršilaca krivičnih djela 2,6% se odnosi na maloljetne osobe što je smanjenje u odnosu na 2021. godinu kada je bilo 3,2%.

Ukupan broj izvršilaca registrovanih krivičnih djela u Bosni i Hercegovini u 2020. godini iznosio je 18.776, a u 2019. godini 19.595 lica, što je manje za 4,2 %. Smanjenju broja registrovanih izvršilaca krivičnih djela doprinijele su brojne policijske mjere, među kojima i preventivne. U 2020. godini, na nivou BiH, od ukupnog broja izvršilaca krivičnih djela 2,6% se odnosi na maloljetna lica što je smanjenje u odnosu na 2019. godinu kada je bilo 3,2%.

Stanje bezbjednosti na području Federacije Bosne i Hercegovine, prema statističkim podacima kantonalnih Ministarstava unutrašnjih poslova i Federalne uprave policije, prezentovanih po zadatim segmentima za period: januar-decembar 2022. godine u odnosu na uporedni period 2021. godine, karakteriše smanjenje:

- broja izvršenih krivičnih djela za 580 (ili 3,68%),
- broja registrovanih prekršaja iz oblasti javnog reda i mira za 8.936 (ili 35,26%),
- broja napada na ovlaštena službena lica za jedan (ili 1,43%) te povećanje broja saobraćajnih nezgoda za 854 (ili 4,17%).

U 2022. godini, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske je nadležnim tužilaštvima podnijelo 5.890 izvještaja protiv 6.591 lica, zbog osnova sumnje da su počinila 6.830 krivičnih djela. Smanjen je ukupan broj krivičnih djela za 3,3% u odnosu na 2021. godinu. Koeficijent ukupne rasvjetljenosti iznosi 87,7% a koeficijent rasvjetljenosti krivičnih djela izvršenih od strane nepoznatih lica 70,8%.

Broj krivičnih djela opšteg kriminaliteta (5.748) smanjen je za 2,9% u odnosu na uporednu godinu Povećan je koeficijent ukupne rasvjetljenosti (85,6%), dok je u 2021. godini koeficijent ukupne rasvjetljenosti iznosio je (84,7%) što je povećanje za (0,9%), a koeficijent rasvjetljenosti po nepoznatom izvršiocu u 2022. godini (69,4%), a u 2021. godini po nepoznatom izvršiocu (70,5%), što je manje za (-1,1%).

Državna agencija za istrage i zaštitu je realizovala 70 operativnih akcija, od kojih se šest odnosilo na krivična djela ratnih zločina. Kriminalističko-istražno

odjeljenje i Finansijsko-obavještajno odjeljenje realizovali su ukupno 64 operativne akcije, od kojih su 32 realizovane samostalno a 32 u saradnji sa policijskim tijelima u BiH i drugim institucijama u BiH. Lišeno je slobode 195 lica, od kojih je 21 za krivična djela ratnih zločina.

Izvještajima i dopunama izvještaja o postojanju osnova sumnje o počinjenom krivičnom djelu prijavljena su 242 krivična djela ili 8% manje u odnosu na 2021. godinu kada su otkrivena i prijavljena 263 krivična djela (Ministarstvo bezbjednosti BiH, 2023).

4. ZAKLJUČAK

Na osnovu izloženog, možemo zaključiti da je sprečavanje kriminaliteta organizovani oblik prije svega društvene prevencije koja pretpostavlja poznavanje kriminalnih pojava, socijalnih, ekonomskih i društvenih uzroka koji do njih dovode. Za razliku od sprečavanja, suzbijanje kriminaliteta ima drugu dimenziju a to je da se počinjena krivična djela otkriju i rasvjetle, a prema počiniocima preduzmu zakonom propisane mjere i radnje, tj prikupe dokazi, podnesu izvještaji o počinjenim krivičnim djelima, gdje upravo ključnu ulogu ima kriminalistička obrada. Otkrivanje krivičnih djela u potpunosti se zasniva na uspješnom prikupljanju dvije vrste dokaza: materijalnih dokaza i izjave svjedoka. Sve to zahtjeva neprekidni rad i angažman svih agencija za provođenje zakona u BiH, prvenstveno policije, sve u cilju sprečavanja, otkrivanja i rasvjetljavanja krivičnih djela te sprečavanje narušavanje bezbjednosti građana i imovine. Na osnovu analize stanja kriminaliteta u Bosni i Hercegovini može se zaključiti da je stanje bezbjednosti u BiH u vremenskom period 2018-2022. godini, bilo na zadovoljavajućem nivou.

Bezbjednosno stanje u Bosni i Hercegovini može se unaprijediti, samo dobrom komunikacijom koordinacijom i saradnjom između nadležnih institucija i agencija za sprovođenje zakona. U smislu pravovremenog dostavljanja međunarodnih operativnih podataka, saradnju policijskih tijela s Tužilaštvom i pravosudnim tijelima Bosne i Hercegovine, kao i s policijskim tijelima zemalja u okruženju i šire, potrebno je podići na viši nivo razmjene i saradnje na konkretnim predmetima te provedbu zajedničkih policijskih operacija.

U narednom periodu će biti neophodan pojačan angažman nadležnih subjekata u borbi protiv svih oblika kriminaliteta. Također ne treba zanemariti činjenicu o

prilagođavanje novim modus operandi sistemima korištenim od strane kriminogenih lica naročito u oblasti upotrebe IT tehnologija. Posebnu pažnju treba usmjeriti na kontinuirano jačanje saradnje kriminalnih lica iz BiH sa kriminalnim grupama iz regiona, što zahtijeva da policajci koji su zaduženi za sprečavanje i otkrivanje krivičnih djela ne shvataju svoj zadatak kao nešto rutinsko. Pristup mora biti profesionalan uz adekvatnu primjenu pozitivno pravnih propisa sa blagovremenom razmjenom podataka, a sve u cilju hapšenja i lišenja slobode počinilaca krivičnih djela i njihovo procesuiranje pred nadležnim sudovima.

LITERATURA

Knjige:

1. Aleksić, Ž., Milovanović, Z., 1994. Kriminalistika, Beograd.
2. Bošković, M., 1995. Kriminalistička operativa I. Deo, Beograd.
3. Gaćeša, D., 1998. Policija nadležnost, organizacija, rukovođenje, Viša škola unutrašnjih poslova, Banja Luka.
4. Kovačević M., 1990. Organizacija i način postupanja radnika milicije u obavljanju određenih poslova Službe javne bezbjednosti, Sremska Kamenica.
5. Kovačević, Z., 2018. Organizacija i nadležnost policije, Beograd.
6. Kovačević, Z., 2017. Kriminalistički aspekti istraživanja nedozvoljene proizvodnje i prometa opojnim drogama u Bosni i Hercegovini, Banja Luka.
7. Korajlić, N., 2003. Kriminalistička obrada kod ubistva, Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo: Magistrat..

Članak u časopisu:

1. Vencl, K., Jamnić, S., Pušeljić, M., 2021. Policija kao temelj sigurnosti u državi, *Zaštita i sigurnost*, godina 1., broj 1., str.27.

Web stranice:

1. Informacija o stanju bezbjednosti u Bosni i Hercegovini, 2023. dostupno na: <https://msb.gov.ba/dokumenti/strateski/Archive>. (30.11.2024).

**CRIMINAL PROCESSING IN THE FUNCTION OF SITUATION
ANALYSIS
CRIMINALITY**

Review scientific article

*Assistant Professor Zoran Kovačević **

*Assoc. Prof. Dr. Zoran Lakić **

*Ivana Kovacevic **

Abstract:

This paper deals with the criminal investigation as well as the analysis of the state of general crime in the territory of Bosnia and Herzegovina for the year 2022. Criminal processing is widely complex, so special attention is paid to it, which is one of the goals of this paper. Here, we are trying to consider the relevant topic in a multidimensional way and to give some recommendations in the field of preventing, primarily, general criminality. In these efforts, we will try to give a realistic picture of the state of these offenses within the range of criminal activities that burden the Bosnian society.

With information on the state of security in Bosnia and Herzegovina in 2023, and the implemented measures of institutions and agencies for the protection of legality (based on the data of those institutions and agencies), it aims to serve as a basis for the legislative power of BiH in order to, in its future work, through legislative initiatives, improve existing legal frameworks (at the BiH level) in accordance with European standards, in order to ensure a more efficient fight against all forms of primarily organized crime, against corruption, terrorism as well as against general crime.

This is the basis for considering the need to improve existing policies, strategies of action plans to fight against all forms of modern crime, as well as the need to strengthen institutional capacities to fight against crime.

Keywords : *criminal background checks, surveillance, criminal processing, crime.*

** Doboj Business and Technical College. e-mail: zoran.kovacevic@dkpt.gov.ba*

**Viktoria International University Mostar . e-mail: zoran.lakic@viu.ba*

** European University Kallos Tuzla, e-mail: ivana7.kovacevic@gmail.com*

1. INTRODUCTION

When data and notifications indicate that there are grounds for suspicion (Korajlić, 2003) that a criminal offense has been committed for which the prosecution is *ex officio*, the police's actions must be systematic in nature and take place through the recording of data and notifications, their expert assessment, and decision-making on handling, as well as checking data and notifications, in order to collect material and other evidence. The process of verifying data and notifications and collecting material and other evidence about the criminal act and the perpetrator is carried out by criminal - preliminary checks. Preliminary verification implies taking operational measures and actions that collect data and notifications and certain material and other evidence. Operational measures and actions are undertaken in accordance with the rules of criminalistics, based on the authorization of the Criminal Procedure Act and the Internal Affairs Act. Prior to the initiation and opening of the criminal investigation, measures and actions of increased supervision over a certain category of persons are undertaken.

By enhanced surveillance, we mean a system of operational-tactical and technical measures and actions that consist in gaining insight into the movement and behavior of persons who are assumed to continue committing criminal offenses and serious offenses against public order and peace in a specific narrow or wider area. The purpose of surveillance is to timely collect data on intentions to commit criminal and criminogenic activities in order to prevent them, as well as to monitor activities, in order to facilitate the detection of already committed criminal acts. In practice, unfortunately, cases are known that, due to the neglect of this official action, certain criminals, unknown to the new generation of police due to serving a long prison sentence, have committed a series of serious crimes, only to be discovered by chance. The reason for such weaknesses lies in the lack of operational records, their not being kept up-to-date (especially albums of criminals) or not being used in practice. Such examples impose an obligation on all police officers who perform stage-patrol and other forms of activity and criminal police officers to know very well all persons who are placed under increased surveillance. Surveillance of persons must not be carried out in a way that represents a restriction of freedom of movement, residence or employment or hinders inclusion in regular life. Persons who do not deserve it due to their behavior cannot be put under supervision. This rightly raises the question of which categories of persons can be placed under increased surveillance due to their previous criminal and criminogenic behavior and the well-founded assumption that they will continue such behavior. In particular, these persons include:

- ❖ persons who have been reported and convicted several times (recidivists - returnees in the commission of criminal acts);
- ❖ faces that . have been repeatedly reported and convicted for criminal offenses against the constitution organization and security of the country (political crimes);
- ❖ professionalized and specialized criminals (murderers, robbers, burglars, etc.),
- ❖ members of organized criminal groups . Certainly, due to the degree of social danger and other circumstances, all the listed persons do not deserve the same treatment of supervision. This requires that persons who are placed under increased surveillance be classified into three categories, namely:
 - ❖ **The first category** – persons who have been repeatedly reported and convicted of serious crimes (returnees), such as murderers, robbers, burglars, dangerous smugglers. This category would also include persons who, in the execution of these and other criminal acts, showed ferocity, cruelty, cruelty. Because of their danger, it is possible to establish any method over these persons - a form of supervision, of course permitted, which is judged to be the most fruitful;
 - ❖ **Second category** - persons who have been repeatedly reported and convicted for other criminal acts, as well as serious violators of public order and peace (thugs, thugs), who are monitored through the daily performance of stage-patrol activities;
 - ❖ **The third category** - persons who are considered as potential perpetrators of criminal offenses and serious misdemeanors (most often minors), who have been reported for committed criminal offenses and serious misdemeanors, but have not yet been convicted. Such persons are kept only in the operational records of the organizational units of the Ministry of Internal Affairs, while persons from the first and second categories, in addition to these, are also kept in the criminal and (or) misdemeanor records.

The number of persons placed under increased surveillance should be reduced to a minimum, because too many persons would be more difficult to control, in which case the control would be superficial and formalistic. Bearing in mind that the implementation of enhanced surveillance through some methods that are applied to a certain extent is an encroachment on the human rights and freedoms of citizens, it is unacceptable that unauthorized persons decide to put a person under enhanced surveillance without established criteria (Kovačević, 1990).

Supervision can be:

- ❖ local, if it is reasonably assumed that the person moves and commits criminal acts in a certain narrow area (municipality, region) and of a national nature, if it is assumed that the person is criminally active in the entire territory of Bosnia and Herzegovina and beyond.

As it was already pointed out earlier, the purpose of increased supervision over certain categories of persons is to gain insight into the further behavior of persons after committing a criminal offense or a serious offense against public order and peace. The aim of the surveillance is to determine whether the person is still engaged in criminal activities, with whom of the evil persons he associates, what he is doing, whether he spends beyond his real material earnings and possibilities, as well as similar observations that may indicate a well-founded assumption that the person is still engaged in criminal and criminogenic activities.

Increased surveillance can be carried out in several ways, depending on the degree of social danger of the person, the specific task, etc. Monitoring is achieved through one of the following methods:

a) by own observation through:

- performing stage patrol activities and

- observing criminal and criminogenic hotspots (certain areas and facilities where crimes and serious offenses against public order and peace are often committed);

b) by collecting information from citizens who, according to their workplace and place of residence, can obtain information about these persons and want to voluntarily communicate it;

c) through operational connections (informants and collaborators) who conspiratorially but voluntarily, on the instructions of an authorized official, collect data on the behavior of persons who have been placed under increased surveillance;

d) escort, which consists in following and observing the person with the aim of observing and fixing the facts that are essential for determining the criminal activity of the person, his accomplices and other circumstances. Experienced workers who have an affinity for this will be hired to perform this complex police action.

This action, as well as the engagement of operational connections, can only be done with the approval of the immediate manager and

e) in other ways, such as checking an alibi in connection with a specific event, by setting up an ambush, organizing a raid, during traffic control, as well as measures of giving warnings and issuing orders (Kovačević, 2018).

All workers who work on the operational tasks of preventing and detecting criminal acts, maintaining public order and peace, and controlling and regulating traffic, are required to record all safety-related observations and knowledge they have come to in connection with the implementation of enhanced surveillance. Observations and findings are entered into the records of the security sector. In addition, at the request of the head of the criminal police, it is necessary to prepare periodic reports (monthly, quarterly) on the implementation of supervision, so that, based on the data from the report, criminal versions can be created on the occasion of the committed criminal acts by an unknown perpetrator, elimination of suspects and the like. One of the important tasks of the social community is to help persons who have gone astray to return to the track of normal life as soon as possible, that is, to achieve their resocialization as soon as possible. In this regard, despite the objection of a certain number of uninformed citizens that criminals should be given a chance after returning from serving a prison sentence, society should provide them with assistance in terms of employment in accordance with their professional qualifications, so that they do not have the slightest need for illegal acquisition of funds for life. If, after longer monitoring of the activities of a person who has been placed under increased surveillance, it is believed that the person is no longer engaged in committing criminal acts, the surveillance will also be suspended (Kovačević, 2017).

General sources provide information that works in general and as such is applied in all concrete situations and cases. In the group of general sources we include analysis and synthesis of crime, criminal operational records, laboratories of applied sciences for the fight against crime.

Special sources of operational knowledge are organized in a certain space at a certain time and most often in relation to a specific current or continuous operational task. We can divide them into:

- direct operational work of an authorized official of the internal affairs body;
- citizen activity – community policing;¹
- engagement of operational connections;
- conversation with the perpetrator of the criminal act for the operational purpose;

¹Operational information of a personal nature is contained in the statements of persons and is most often of an informal nature. Such a one persons are usually presumptive witnesses or suspects, but also all other persons who have any knowledge of the crime the event and the perpetrator.

- monitoring and operational observation;
- application of special operational methods, means and technical methods and means in collection of operational notifications.²

Among the other sources that can be operational, and in the sense that they represent the basis for undertaking further operational measures and notifications, we can include:

- report by an injured citizen, victim or legal entity about a committed criminal act;
- translations and statements of witnesses and eyewitnesses obtained in the criminal investigation and criminal proceedings procedure;
- press and other means of public information;
- anonymous and pseudonymous reports (Gaćeša, 1998).

2. FORENSIC PROCESSING

Criminal processing is a set of methodologically planned and undertaken measures and actions undertaken by authorized officials on the occasion of a certain criminal event with the aim of raising the grounds of suspicion that have been reached through operational work to such a degree of probability that it will enable the adoption of a procedural act of indictment. It is about the criminal thinking, work and evidentiary process of the internal affairs body, that is, the activities of authorized officials aimed at discovering, collecting, securing and producing evidence of relevant facts, discovering the perpetrator and ensuring his availability. (Korajlić, 2006). In the discovery activity, at the beginning of every criminal event, there is usually little, unrelated and often unclear information available, both about the criminal act and its unknown perpetrator. In this initial

²Operational information of a real nature is contained in the found traces and related objects with the committed criminal act, they also have criminal relevance. These are the so-called actual evidence that does not require expert interpretation, but can be used for the purposes of the procedure by the body of the procedure based on its knowledge and experience. Part of the evidence of a material nature requires prior expertise and appears as objects expert opinions.

criminal-tactical situation, no conclusions can be drawn, but first of all, according to the principle of skepticism, one should start from the criminal event and examine the criminal act (Boskovic, 1990).

From the point of view of operative and investigative activities, we divide criminal offenses into two basic groups of criminal offenses:

1. Criminal offenses with an unknown perpetrator - these are all criminal events - criminal offenses for which no information about the perpetrators of these criminal offenses is initially available, and
2. Criminal acts with a known perpetrator - these are all criminal events - criminal acts in which the criminal investigation is based on a certain, reasonably suspicious natural person, whose actions are checked in order to determine how they caused the criminal event.

Criminal processing is a set of planned and systematic criminal-tactical and criminal-technical actions and measures and investigative actions, with the aim of discovering and determining the criminal act and the perpetrator, finding and apprehending him and securing evidence. Criminal processing must be carried out in a planned manner, which certainly implies the timely adoption of a work plan, which must be constantly updated and supplemented, depending on new facts and data obtained during the implementation of the processing itself, that is, on the concrete criminal-tactical situation. Criminal processing is a form of activity that determines the existence of a criminal event and criminal behavior of a specific person. (Aleksić Milovanović, 1994). By criminal processing, we mean a system of all operationally tactical measures, aimed at discovering and determining the specific criminal offense and its perpetrator, based on previously known indications.

Based on the mentioned definitions, it can be concluded that the essential characteristics of criminal processing are:

- that criminal processing is carried out when there are grounds for suspicion of the existence of a criminal offense and the perpetrator,
- that the legal basis of criminal processing is found in the Criminal Procedure Act (if there is a basis for suspecting that a criminal offense has been committed, which is being prosecuted ex officio, the internal

affairs authorities are obliged to take the necessary measures and actions to find the perpetrator of the criminal offense...),

- that criminal processing is planned as an operational activity, which has the task of turning the level of grounds of suspicion into well-founded suspicion as a qualitatively higher level of probability,
- that criminal processing is a system of operational - tactical measures and actions, although some criminalists use the term set, which is an inadequate term for this form of activity of internal affairs bodies.

The basis for the initiation and management of criminal proceedings is a specific criminal act or person. This certainty consists in the existence of grounds of suspicion for a certain person or criminal act. The duration of criminal processing is determined, and generally shorter, with the fact that it is not always possible to precisely determine the duration. The procedure of seduction and the implementation of criminal processing are regulated in the instructional acts of the internal affairs bodies. The ultimate goal of the criminal investigation is to establish a well-founded suspicion of a criminal offense and a specific person as the perpetrator, thereby obtaining the necessary conditions for submitting a report on the committed criminal offense to the competent prosecutor's office (Kovačević, 2018).

3. ANALYSIS OF CRIMINALITY IN BIH FOR THE PERIOD 2018-2022.

Performance measurement in business processes stems from quantitatively set goals, and in the end the result of the set goals can be measured, while goals in a police organization are

set primarily qualitatively. Although the police in every democratic state represent

the fundamental pillar of the security system, the responsibility for the security situation cannot lie solely with the police organization. "The state of security in the country is affected, on the one hand, by negative or harmful security phenomena, which are defined as illegal and antisocial behavior in society. On the other hand, the state of security in the country is affected by positive or beneficial security phenomena, which are the actions of the police and all other entities in the national security system, in order to prevent the occurrence of

negative security phenomena, and the self-protective actions of citizens with the help of contact police, i.e. police in the community " (Vencl, Jamnić, Puseljić, 2021).

The total number of registered criminal offenses in Bosnia and Herzegovina in 2022 (23,171) is 3.78% lower than in 2021 (24,083). All this indicates that the basic security in Bosnia and Herzegovina is stabilizing despite a series of security challenges and risks, for which the right measures and answers need to be found, as well as the fact that the police are dealing with increasingly complex criminal acts.

The total number of registered criminal offenses in Bosnia and Herzegovina in 2020 (24,617) is 0.64% lower than in 2019 (24,776). While the number of criminal offenses in 2019 is 1.53% lower than in 2018 (25,161).

The total number of registered criminal offenses in Bosnia and Herzegovina in 2019 (24,685) is 1.89% lower than in 2018 (25,161). While the number of criminal offenses in 2018 is 6.86% lower than in 2017 (27,016).

Numerous police measures, including preventive measures, contributed to the reduction of the number of registered perpetrators of criminal acts. In 2022, at the level of Bosnia and Herzegovina, 2.6% of the total number of perpetrators of criminal offenses are minors, which is a decrease compared to 2021, when it was 3.2%.

The total number of perpetrators of registered crimes in Bosnia and Herzegovina was 18,776 in 2020, and 19,595 in 2019, which is 4.2% less. Numerous police measures, including preventive ones, contributed to the reduction of the number of registered criminals. In 2020, at the level of BiH, 2.6% of the total number of perpetrators of criminal offenses are minors, which is a decrease compared to 2019, when it was 3.2%.

The state of security in the territory of the Federation of Bosnia and Herzegovina, according to the statistical data of the cantonal Ministries of Internal Affairs and the Federal Police Administration, presented by given segments for the period: January-December 2022 compared to the comparative period of 2021, is characterized by a decrease:

- the number of committed criminal offenses by 580 (or 3.68%).
- the number of registered offenses in the field of public order and peace by 8,936 (or 35.26%).
- number of attacks on authorized officials by one (or 1.43%) and increase in the number of traffic accidents by 854 (or 4.17%).

In 2022, the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Srpska submitted 5,890 reports against 6,591 persons to the competent prosecutor's offices, due to grounds for suspicion that they committed 6,830 criminal acts. The total number of criminal offenses decreased by 3.3% compared to 2021. The overall coverage ratio is 87.7%, and the coverage ratio for crimes committed by unknown persons is 70.8%.

The number of criminal offenses of general crime (5,748) decreased by 2.9% compared to the comparative year. The coefficient of total illumination increased (85.6%), while in 2021 the coefficient of total illumination was (84.7%), which is an increase of (0.9%), and the lighting coefficient by unknown perpetrator in 2022 (69.4%), and in 2021 by unknown to the executor (70.5%), which is less by (-1.1%).

The State Agency for Investigations and Protection carried out 70 operational actions, six of which related to criminal acts of war crimes. The Criminal Investigation Department and the Financial Intelligence Department carried out a total of 64 operational actions, of which 32 were carried out independently and 32 in cooperation with police bodies in BiH and other institutions in BiH. 195 persons were deprived of their liberty, of which 21 were convicted of war crimes. Reports and amendments to reports on the existence of grounds for suspicion of a committed criminal offense reported 242 criminal offences, or 8% less compared to 2021, when 263 criminal offenses were discovered and reported (Ministry of Security of BiH, 2023).

4. CONCLUSION

Based on the above, we can conclude that crime prevention is primarily an organized form of social prevention that presupposes knowledge of criminal phenomena, social, economic and social causes that lead to them. In contrast to prevention, the suppression of crime has another dimension, which is to discover and shed light on the committed criminal acts, and to take measures and actions prescribed by law against the perpetrators, i.e. collect evidence, submit reports on the committed criminal acts, where criminal processing plays a key role. The detection of criminal offenses is entirely based on the successful collection of two types of evidence: physical evidence and witness statements. All of this requires the continuous work and engagement of all law enforcement agencies in BiH, primarily the police, all with the aim of preventing, detecting and elucidating criminal acts and preventing violations of the security of citizens and property. Based on the analysis of the state of crime in Bosnia and Herzegovina, it can be concluded that the state of security in BiH in the period 2018-2022. year, either at a satisfactory level.

The security situation in Bosnia and Herzegovina can only be improved through good communication, coordination and cooperation between competent institutions and law enforcement agencies. In terms of the timely delivery of international operational data, the cooperation of police authorities with the Prosecutor's Office and the judicial authorities of Bosnia and Herzegovina, as well as with the police authorities of neighboring countries and beyond, it is necessary to raise to a higher level the exchange and cooperation on specific cases and the implementation of joint police operations.

In the coming period, it will be necessary to increase the engagement of competent entities in the fight against all forms of crime. We should also not ignore the fact of adaptation to new modus operandi systems used by criminogenic persons, especially in the area of IT technology use. Special attention should be focused on the continuous strengthening of the cooperation of criminal persons from BiH with criminal groups from the region, which requires that police officers who are in charge of preventing and detecting criminal offenses do not perceive their task as something routine. The approach must be professional with adequate application of positive legal regulations with a timely exchange of data, all with the aim of arresting and depriving the perpetrators of criminal offenses of their freedom and prosecuting them before the competent courts.

LITERATURE

Books:

1. Alexic , Ž., Milov a novi ć , Z , 1994. Krimin a l i s t i k a , B e o g r a d .
2. B o š k o v i ć , M. , 1995. Criminology operative l. Part of Belgrade .
3. Underpants , D., 1998. P o l i c i a t i o n jurisdiction , organization , management , Visa school of internal affairs, Spa Luke .
4. Kovačević M., 1990. O r g a n i z a t i o n and way action workers militia in to carry out certain jobs Services public security , S r e m s k a K a m e n i c a .
5. Kovačević, Z., 2018. Organization and jurisdiction of the police, Belgrade.
6. Kovačević, Z., 2017. Criminalistic aspects of investigation of illegal production i drug trafficking in Bosnia and Herzegovina, Banja Luka.
7. Korajlić , N. , 2003. Criminologist processing of murder , Faculty of Criminological Sciences , Sarajevo : Magistrate ..

Magazine article:

1. Vencl, K., Jamnić, S., Pušeljić, M., 2021. Police as the foundation of security in the state, Protection and Security, year 1, issue 1, p.27.

Websites:

1. Information on the state of security in Bosnia and Herzegovina, 2023, available at: <https://msb.gov.ba/dokumenti/strateski/Archive>. (30.11.2024).